

ΕΡΓΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ.

Ναὸς Πεφανερωμένης. — *Oi* Βυζαντινοκρητικὸν ἀγυργράφοι: Ἡλίας Μόσχος, Ἰωάννης Μόσχος, Ἐμμανουὴλ Τζάνες, N. Καλλέργης, Βίκτωρ, καὶ Πλακωτός.

ΗΛΙΑΣ ΜΟΣΧΟΣ

ΙΣ έκ τῶν ίδιοτρόπων Βυζαντινοκρητικῶν Ἀγιογράφων είναι καὶ δ' Ἡλίας Μόσχος, ἀκιάσας περὶ τὸ 1681. Τὰ ἔργα τούτου εἶναι ὄλγια, ἐν αὐτοῖς δὲ συνενοῦται ἡ βυζαντινὴ καὶ ιταλικὴ τέχνη, καὶ ἐκ τῆς συνενώσεως ταύτης ἀναπτύσσεται ἡ ίδιοτρόπος τέχνη τοῦ Ἡλία Μόσχου, ητος δὲν είναι μόνον ίδιοτρόπος, ἀλλὰ ἔχει παραστάσεις αἱ ὅποιαι παρουσιάζουσι μυστηριώδεις καὶ συμβολικὰ ἀπεικονίσεις.

Ἡ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Πεφανερωμένης ὑπάρχουσα εἰκὼν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μόνη σύντη δύναται νὰ ἐπιεξαίσῃ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἀλληγορικὴν δεινότητα τοῦ Ἡλία Μόσχου, τὴν ὥποιαν προσέδισεν εἰς τὰ ἔργα του. Ἐκ πρώτης ὅψεως, ἡ εἰκὼν αὐτὴ ἐπιεξαίσι τὴν ἀρίστην ἐργασίαν τοῦ ζωγράφου. Δὲν ἀρκοῦνται δόμια πιόνον τίστο, ἀλλ' ἐπισταμένως παρατηρημένη μὲ βλέψαι προσεκτικὸν αὐτῆν. ὄλγιον δὲ κατ' ὄλγιον ἀνακαλύπτω διαφόρους μυστηριώδεις καὶ διήγησέστων τῶν χρωμάτων παραστάσεις, πλήρεις ἀλληγορίας.

Περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης οὐδεὶς ποτὲ ἔγραψεν, οὔτε ἐμείζουντος νὰ γράψῃ. Πιθανὸν νὰ ἔφαντη σύτη ἀπλούστατη καὶ κοινὴ παράστασις μιᾶς «Κοιμήσεως Θεοτόκου», οὐδεὶς δόμιας ἐπεγείρεται ν' ἀνακαλύψῃ τὰς ἀλληγορικὰς καὶ συμβολικὰς παραστάσεις τοῦ χρωστῆρος τοῦ Μόσχου, διότι τότε θὰ ἔκρινε τὸ ἔργον τοῦτο καὶ θὰ ἔξυπνει αὐτό. Μετὰ μεγίστης δὲ φροντίδος θὰ περιγράψω τὰ μοναδικὰ πρωτοτυπία τῶν ἔργων τοῦτο, τὸ ὥποιον στολίζει τὸν ἀρχαιοπρεπῆ καὶ ἀμυνθότου πλούτου Ναὸν τῆς Πεφανερωμένης, καὶ φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἡλία Μόσχου καὶ τὴν χρονολόγιαν 1681. Ἐντῇ εἰκόνι ταύτη παρίσταται τὸ θεῖον Λείψανον τῆς Θεομήτορος κηδεύοντον ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ἀκολουθούντων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ δ' Ἡριστοῦ κρατῶν τὴν ἔνσαρκον ψυχὴν τῆς Θεομήτορος

ἔναστρίαν, πέριξ δ' αὐτῶν ἡμίσεστοι οὐράνιοι ἄγγελοι, ἐνῷ μακρόθεν διακρίνεται τὸ χωρίον Γεσθημανῆ. Ἐπὶ τῶν παραθύρων τῶν οίκων τοῦ χωρίου φαίνονται ἄνδρες παρατηροῦντες τὴν κηδείαν τῆς Θεοτόκου, ὑπεράνω δὲ αὐτῶν, πρὸς τὰ δεξιά, παρίσταται ἡ Θεομήτωρ, τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς θανῆς Αὐτῆς, προσευχομένη εἰς τὸ ὄρος. «Ἄνυθιν δὲ Αὐτῆς ἀρχάγελοι καλλιωρφοὶ μετὰ τῶν Ἀποστόλων Ὅποιον τέχνης καὶ ἐκφράσεως ἡ μικρογραφικὴ αὕτη παρέστασις εἴνε ἀρίστη.

Πρὸς τ' ἀρίστερά, παρίσταται ἡ Μετάστασις τῆς Θεομήτορος καὶ ἡ προσφορὰ τῆς Θείας αὐτῆς ζωνῆς πρὸς τὸ Θωμᾶν, γύρωθεν δὲ τοῦ μηνισμοῦ οἱ δάσκαλοι Ἀπόστολοι—μικρογραφία πρώτης τάξεως καὶ λίαν ἐντέχνως ἐκτελεσθεῖσα. Ὑπεράνω τῆς μικρογραφικῆς ταύτης παραστάσεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ παρίσταται ἡ Ἀποθέωσις τῆς Θεοτόκου μὲ ἀλληγορικὴν διατύπωσιν. Ανέρχεται ἡ Θεοτόκος μετά τῶν ἀλλων ψυχῶν τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν Οὐρανίον Βασιλεῖαν δὲ Παντοκράτωρ, ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μυράμεως Αὐτοῦ, ἀναμένει ὅπως δεχθῇ τὴν Θεοτόκον εἰς τὰς ἀγκαλὰς Αὐτοῦ, περὶ τὸν Παντοκράτορα δὲ ἀπεικονίζονται αἱ ταξιαρχίαι τῶν Ἀρχαγγέλων. Ἡ παράστασις αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον είναι μικρογραφικὴ, ὥστε εἶναι ὡσεὶ σχέδιον ἀόρατος, παρατηρεῖται δὲ μεγίστη ἐργασία καὶ ἀρμονία ἐπὶ τῶν ἀνυψομένων προσώπων. Αἱ ἐνάρειοι ψυχαὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐν τῇ εἰς οὐρανοὺς Ἀποθέωσει τῆς Θεοτόκου, είναι τί τὸ ἐξαιρετικὸν τῶν ἀλλων εἰκόνων τοῦ Μόσχου, δῆστις εἴνε ἐκ τῶν διακεκριμένων Βυζαντινοκρητικῶν Ἀγιογράφων. Περὶ Μόσχων ἀναφέρει ἀρκετά ἐν τῷ περιοδικῷ «Πινακοθήκη» δὲ ἀξιότιμος μεσαιωνοδίφης καὶ Ιστορικὸς Λ. Ζώης (χρ. 86 Ἀπρίλιος 1908) καθὼς καὶ ἐν τῷ Λεικιῷ Σακύνθου ἐν λέξει Μόσχος. (Τόμ. B' σ. 640.) Καὶ μίαν παρέκδασιν δὲ μοι ἐπιτρέψουν οἱ ἀναγνῶσται μου. Περιγράφων τοὺς καλλιτεχνικοὺς θυσαυροὺς καὶ τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων τῶν ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Ζακύνθου εὑρισκομένων, δὲν προσδοκῶ τὴν ἀπόκτησιν δέξιης, οὐδὲ ἐπιθυμῶ νὰ δείξω πολυμέθειαν. Ἐπιθυμῶ ἀπλῶς νὰ ἔξυπηρτείσω τὴν πατρίδα μου, ὅπως οἱ σύγχρονοι καὶ ἀπόγονοι ἡμῶν γνωρίσωσιν ὅχι μόνον ποτίσι καλλιτέχναι εἰργάσθησαν ἐν Ζακύνθῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα ἐνός ἐκάστου νὰ προσδιορισθῶσιν ὅπως παύσῃ ὁ καλλιτεχνικὸς σολοικισμός, ὅστις ἐφερεν ἔργα τοῦ Κασελᾶ ὡς ἔργα τοῦ Κουτούζη, καὶ τὰ ἔργα τοῦ Μόσχου καὶ τῶν λοιπῶν ζωγράφων ὡς ἔργα τοῦ Πιπλίκολα.

Δ. Σ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΣ ζωγράφος.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ἘΩΑΝΝΙΚΟΝ Μεθόδορα.

Μετὰ τὴν συναγωγὴν τῆς «Περουζέ» ἀποτελεσθεῖσας ἀπὸ οἰάρορα κομιμάτια τῆς διεθνοῦς μουσικῆς, μετὰ τὴν μελοποίησιν τοῦ «Σία καὶ ἀράξαμε» καὶ τοῦ «Πειρατοῦ», ἥλθε φεῦ! καὶ ἡσιρά τῆς Ἐλληνικῆς δημιόδους μουσικῆς νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κ. Θ. Σακελλαρίδου. Ή λέεις «Ἐλληνική»—καίτοι διστυπανίσθη ἔτι ἐπρόκειτο διὰ τὸ «Γιοφρεί τῆς Ἄρτας»—εἶνε τρόπος ἐκφράσεως, διότι καὶ τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Σακελλαρίδου είναι σύμφυρα διαφόρων ξένων με-

λωδιῶν. Ποικιλίας δὲ ἔνεκα παρεισῆγαγεν δὲ διεθνῆς μουσικοσυνθέτης μερικὰ μοτίδα δημοτικά ἐλληνικά, τὰ δόποια πνίγονται εἰς τὰς ἀλλας τὰς ξενικὰς μελωδίας.

Οι εἰδικοὶ ἐπέκριναν τὸ ἔργον τεχνικῶς, ὑποδείξαντες ὅτι δὲ μουσικοσυνθέτης πρέπει νὰ μείνῃ μαέστρος τῶν «Παναθηναϊών» καὶ πλέον οὐ. Καποτε δὲ κ. Σακελλαρίδης εἴπε, καθά ἐλέχθη, ὅτι ἐθνική μουσική θὰ εἰπῇ κουροφέελα. «Ἀνθρωπὸς ἔχων τοιαύτην ιδέαν δὲν θὰ τοιαύτην ἦ νὰ διακωμαθήσῃ τὴν Εθνι-